

TRIGLAVSKI
NARODNI
PARK

Časopis za
prebivalce,
obiskovalce,
prijatelje in
podpornike

SVET POD TRIGLAVOM³⁰

NARAVA: Ohranjanje in obnavljanje travnikov
KULTURA: Hiše naših dedov
BIOSFERNO OBMOČJE: Slovenska nagrada Natura 2000

KAZALO

- 3 **UVODNIK**
- 4 **NARAVA**
- 14 **LJUDJE V PARKU**
- 16 **KULTURA**
- 20 **SKUPNOST ŠOL**
- 22 **ZA MLADE**
- 23 **RAZVOJ**
- 24 **NADZOR**
- 25 **OBISKOVANJE**
- 26 **MEDNARODNO
SODELOVANJE**
- 27 **AKTUALNO**
- 28 **IZLET ŠTEVILKE**

ZA NARAVO IN LJUDI

Srečno in zdravo **2023**

SVET POD TRIGLAVOM
je časopis Triglavskega
narodnega parka, namenjen
njegovim prebivalcem,
obiskovalcem, ljubiteljem
in podpornikom. Časopis
je mogoče dobiti v vseh in-
formacijskih središčih in
na informacijskih točkah
Triglavskega narodnega
parka.

ISSN: 1581-6664
Triglavski narodni park,
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
tel.: 04/578 02 00
faks: 04/578 02 01
E-pošta: triglavski-narodni-
park@tnp.gov.si
www.tnp.si

IZDAL IN ZALOŽIL
Javni zavod Triglavski
narodni park
ZANJ dr. Tit Potočnik
UREDNIKA mag. Tanja
Menegalija
TEHNIČNA UREDNICA Alenka
Mencinger

UREDNIŠKI ODBOR *Marjeta*
Albinini, Tina Komac, Ana
Marija Kunstelj, Alenka
Mencinger, mag. Tanja
Menegalija, Petra Mlakar
FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Aleš Zdešar - Zgornjesavska
dolina
JEZIKOVNI PREGLED
Vlasta Kušej

OBLIKOVANJE IDEJNE ZASNOVE
Idejloška ordinacija,
Silvija Černe
POSTAVITEV IN PRIPRAVA
Gaya d.o.o.
TISK *Medium d.o.o.*
NAKLADA 2000 izvodov
Tiskano na okolju
prijaznem papirju.
Bled, december 2022

Uvodnik

BESEDILO • *Dr. Tit Potočnik*, direktor Javnega zavoda
Triglavski narodni park

Življenje in navade ljudi se spreminjajo. Spreminjajo se počasi, a vendarle se. Tako se spreminja tudi življenje ljudi, ki živijo v Triglavskem narodnem parku, pa tudi zavedanje o tem, kaj pomeni živeti v parku. To vpliva na kakovost življenja, prinaša pa tudi prednosti. Občutek imam, da se ljudje vedno bolj zavedajo, da živeti v parku ne pomeni samo prepovedi in omejitev, ampak ob dejavnem sodelovanju pri oblikovanju življenja predvsem prednosti in možnosti za razvoj. V Javnem zavodu Triglavski narodni park si prizadevamo, da bi bilo ob komunikaciji in s sodelovanjem z vsemi deležniki na območju parka življenje ljudi v našem edinem narodnem parku čim bolj kakovostno; da bi prebivalcem v njem pomagali, da bi za svoje delo dobili dostojno plačilo, in zagotovili, da bo v poletnih mesecih njihovo življenje kljub povečanemu obisku še vedno vzdržno.

Za kakovost življenja ljudi je pomembna komunikacija z občinami (t. i. parkovnimi lokalnimi skupnostmi), krajevnimi skupnostmi pa tudi s prebivalci samimi. Na tem mestu znova pozivam vse prebivalce, naj dejavno sodelujejo pri predlogih za pridobivanje sredstev po 10. in 11. členu Zakona o Triglavskem narodnem parku, kjer občine sodelujejo z Javnim zavodom Triglavski narodni park in Ministrštvom za okolje in prostor pri pripravi projektov in porabi sredstev, ki so namenjena samo boljšemu življenju ljudi v parku. Poleg tega sprejemamo tudi vse druge predloge, ki lahko izboljšajo kakovost življenja ljudi in prispevajo k njihovem zadovoljstvu.

Prizadevamo si tudi, da bi ljudje v parku dobili dostojno plačilo za svoje delo; to poskušamo uresničevati s podeljevanjem znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka za izdelke in storitve. Ti lahko na podlagi izpolnjevanja pogojev in izkazane kakovosti dobijo tudi priznanje, zato je za izdelek ali storitev na trgu mogoče iztržiti več. Občasno podeljujemo za ohranitev in spodbujanje nekaterih dejavnosti v parku tudi različne subvencije, zato da bi bila dejavnost za prebivalce še vedno ekonomsko sprejemljiva.

Navsezadnje pa si prizadevamo tudi, da bi bilo življenje ljudi v parku vzdržno tudi med turistično sezono. Vse to delamo z usmerjanjem obiska, s spodbujanjem k trajnostni mobilnosti (to je uporabi javnih prevoznih sredstev, ki jih skupaj z občinami tudi financiramo), urejanjem parkirnih površin pa tudi z informiranjem in ozaveščanjem obiskovalcev, kam so prišli in kakšna so tu pravila. S tem želimo vplivati na spreminjanje njihovih navad, tako da bodo med obiskom spoštovali naravo pa tudi prebivalce, ki živijo v parku.

Naj vas za konec še spomnim, da bomo naslednje leto praznovali 20. obletnico od tedaj, ko je bilo območje uvrščeno v Unescov program Človek in biosfera, leta 2024 pa 100. obletnico od tedaj, ko je bilo pri Triglavskih sedmerih jezerih ustanovljeno zavarovano območje, imenovano Alpski varstveni park, vse skupaj pa bomo tudi ustrezno oznamovali.

Veselim se prihodnjega sodelovanja za doseg skupnih ciljev na področju varstva narave in omogočanja kakovostnega življenja prebivalcev. ♦

OHRANJANJE NARAVE JE VREDNOTA

BESEDILO • *Andrej Arih*
FOTOGRAFIJI • *Nina Alič*

Končuje se četrto leto izvajanja projekta VrH Julijcev – Izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku, ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija. V projektu sodeluje devet partnerjev s področij varstva narave, kmetijstva, gozdarstva, planinstva in turizma za ohranjanje narave Triglavskega narodnega parka.

Partnerji smo s projektom pridobili sredstva, s katerimi obnavljamo pašnike in planine za ohranjanje kmetijstva ter živalskih in rastlinskih vrst, obnavljamo in trajnostno upravljamo gozdove, ki so najpomembnejši življenjski prostor gozdnih kur in ptic, obnavljamo Dvojno jezero in postavljamo novo usmerjevalno infrastrukturo za obiskovalce.

Dosedanje izkušnje so pokazale, da smo s projektom zagrizli v marsikatero kisló jabolko, ki je prineslo nepredvidljive izzive in reševanje zahtevnih težav. Kljub temu smo s povezovanjem utrdili in izboljšali sodelovanje partnerjev za doseganje ciljev projekta. Uspešno smo pridobili

tudi podaljšanje projekta za eno leto; to nam omogoča, da nadaljujemo prizadevanja za doseganje pglavitnih ciljev projekta, ki so pomembni za naravo in ljudi.

Letos smo v projektu VrH Julijcev obnovili učno pot Goreljek na Pokljuki, ki je tudi bogatejša za 15 novih informativnih tabel. Tudi letos so projektna sredstva omogočila brezplačne avtobusne prevoze na Pokljuko v poletni turistični sezoni. V sodelovanju s planinci, gozdarji in strokovnjaki varstva narave smo opredelili mirna območja ter izpeljali izmenjavo izkušenj med deležniki za udejanjanje mirnih območij na terenu. Nadaljevali smo izlov invazivnih tujerodnih rib in odstranjevanje alg v Dvojnem jezeru. Največji del prizadevanj za obnovo Dvojnega jeze-

ra pa smo namenili pripravi in izvedbi postopkov in dokumentacije za nadgradnjo čistilne naprave v Koči pri Triglavskih jezerih. Na širšem območju Črne prsti izpeljemo obnovo travnikov in odstranjevanje zarašči za alpsko možino.

V Triglavskem narodnem parku pa tudi v partnerstvu VrH Julijcev se srečujemo z najzahtevnejšimi izzivi tega prostora, a kljub vsem nepredvidljivim razmeram, ki jih prinašajo pokoronski časi, se zavedamo, da je treba rešitve uresničiti čim prej in s kar največ sodelovanja različnih strok in prebivalcev. Le tako bomo lahko z našim prispevkom k varstvu narave resnično prispevali k vrednotam, ki jih živimo prebivalci Triglavskega narodnega parka.

DIGITALIZACIJA VARSTVENIH REŽIMOV

BESEDILO • *Nina Rimahazi*
FOTOGRAFIJA • *Digitize the Planet*

V zadnjem času je zaradi podnebnih sprememb, in ker potrebujejo ljudje sprostitev v naravi, vedno večji pritisk na visokogorje.

Ljudje iščejo zmeraj več informacij po spletu. Prav tako kot Triglavski narodni park tudi druga zavarovana območja zaznavajo zmeraj več obiskovalcev, ki ne poznajo pravil ravnanja v njih ali pa se jih ne zavedajo.

Zaradi povečanega pritiska na ranljiva območja pa tudi zaradi tega, ker se obiskovalci ne zavedajo, kako pomembno jih je upoštevati ter kakšne so posledice, če se ne menijo zanje, smo se intenzivneje usmerili k dejavnostim, ki bi obiskovalcem omogočale pristočno doživljanje območja, prebivalcem kakovostno bivanje in priložnost za razvoj ter seveda ohranjanje naravo, habitate in vrste v njih.

Digitalizacija je postala prepoznana kot ključ razvoja v prihodnosti. Kot upravljalci območja gremo v korak s časom, v korak z drugimi ljudmi, ki živijo v prostoru, in skupaj z njimi oblikujemo »spletno okolje«, ki bo obiskovalcem ponudilo kakovostne, zanesljive, razumljive in dostopne podatke.

Ena od poglobitvenih dejavnosti je »prevesti« varstvene režime v digitalno obliko, ta pa hkrati omogoča prenos na kartografsko podlago. S članstvom v nemški nevladni organizaciji Digitize the Planet, ki povezuje še nekaj evropskih zavarovanih območij, pilotno razvijamo enotno podlago za pripravo digitalnih prostorskih podatkov, vezanih na varstvene režime na mednarodni ravni. V bazo prispevamo podatke za območje parka: varstvene režime varstvenih območij Triglavskega narodnega parka in mirnih območij Triglavskega narodnega parka, ki jo bomo dopolnili še z drugimi ključnimi podatki. Baza je prosto dostopna, brezplačna in omogoča preprost prenos na spletne zemljevide, spletne strani in aplikacije.

Zavedamo se, da je to dejavnost, ki bo vedno znova potrebovala nadgradnjo in povezovanje različnih upravljavcev podatkov in ustvarjanja uporabniku prijazne izkušnje. V sodelovanju z deležniki s področja turizma in obiskovanja visokogorja bomo – za doseganje varstvenih ciljev in v zadovoljstvo obiskovalcev – vsebino razposlali tudi na njihove spletne strani oziroma aplikacije ter tako dosegli skupni cilj: kakovost doživljanja, bivanja in ohranjanje narave. •

V DVOJNEM JEZERU VSE MANJ RIB

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *Miha Ivanc*, Zavod za ribištvo Slovenije

V isokogorska jezera z ribami niso poseljena, saj nimajo površinske vodne povezave z rekami in potoki. Ribe je v jezera zaradi različnih razlogov prinesel človek. V Dvojnem jezeru so bile leta 1991

prvič opažene jezerske zlatovčice, ki so se uspešno množile, to pa se je kmalu pokazalo v poslabšanju ekološkega stanja jezera. Ribe so namreč pojedle planktonske rake in ličinke vodnih žuželk, ki so sicer nadzorovali rast in razvoj alg, zato so se začele alge razraščati, to pa je slabšalo šta-

DESNO: **IZLOV RIB S POMOČJO ZABODNIH MREŽ**

SPODAJ LEVO: **PREBIRANJE ZABODNIH MREŽ**

SPODAJ DESNO: **RAZRRAST ALG LETA 2022**

nje jezera. Po letu 2017 je bila v jezeru opažena še druga vrsta rib – pisanec. K rasti alg pomembno prispeva tudi odpadna voda iz planinske kočice.

Trije poskusi izlova rib so bili izpeljani v devetdesetih letih, intenziven, dolgotrajnejši izlov na Dvojnem jezeru pa je od leta 2019 do konca 2023 financiran iz evropskega denarja. Lokacija je dostopna le peš ali s helikopterjem, zato zahteva delo, ki ga izvajamo sodelavci Zavoda za ribištvo Slovenije, veliko iznajdljivosti, previdnosti, prilagodljivosti in vsakodnevne optimizacije. Ves čas moramo upoštevati vreme in varnostne ukrepe, saj je delo lahko nevarno tudi zaradi dela na vodi in uporabe elektrike.

Ribe lovimo od maja ali junija do decembra, ko jezero ni zamrznjeno. Izlov je najbolj učinkovit v času dršti (pisanci junija, jezerske zlatovčice jeseni), saj so takrat ribe dejavnejše in je več možnosti, da se ujamejo v mrežo ali zaidejo v pašto. Za izlov obeh vrst rib uporabljamo kogole (posebne pašto, ki ribo z vodilom vodijo v vršo), zabodne mreže (prosojne mreže dolžine 24 m in višine 1,5 m z različno velikostjo okenc), elektroagregat, za izlov mladice pa posebno prirejeno potezno mrežo. Na uspešnost izlova vpliva tudi pojav alg poleti, saj se hitro oprimejo postavljenih mrež. Tako mreže ribam postanejo vidne in ne lovijo več. Zaradi tega je poleti izlov manj intenziven, saj se veliko časa porabi za čiščenje mrež. Od leta 2020, ko smo fizično začeli z izlovom,

**DVOJNO JEZERO
SPOMLADI (ZGORAJ)
IN POLETI (SPODAJ)
LETA 2022**

smo iz Dvojnega jezera do konca avgusta 2022 odstranili 17.011 jezerskih zlatovčic in 9036 pisancev.

Obiskovalce Dvojnega jezera opozarjamo, da bodo vse do zaledenitve decembra v jezero položene mreže. Opreme v

vodi in na bregu se ni dovoljeno dotikati, jo prestavljati ali poškodovati. Ob izlovu z elektriko območje še dodatno zavarujemo oziroma opozorimo morebitne bližnje obiskovalce. ♦

SLEDILNI POSKUS

BESEDILO ♦ Jure Hočevar, Geologija d. o. o. Idrija

S sledilnim poskusom leta 2018 je bilo dokazano, da prečiščena odpadna voda iz Koče pri Triglavskih jezerih po ponikovalnici odteka v Dvojno jezero. Pri iskanju rešitev, da bi zmanjšali vpliv kočice na stanje jezera, je podjetje Geologija d. o. o. Idrija,

julija 2022 znova opravilo sledilni poskus, tokrat na predlagani novi lokaciji ponikovalnice na zahodni strani kočice. Poskus je bil izpeljan v izredno sušnem času. V očiščeno škrapljo so vlili mešanico nenevarnega sledila uranin in vode. Sledilo se je v

Dvojnem jezeru pojavilo po intenzivnih padavinah po osmih dneh in pozneje še sredi septembra. Na vzorčnem mestu MHE Savica v Ukancu se je sledilo pojavilo v tako majhnih koncentracijah, da povezave ni mogoče z gotovostjo potrditi. ♦

ZA LEPŠE TRAVNIKE

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *Jurka Lesjak* • mag. *Tanja Menegalija*

V letošnjem letu smo v Javnem zavodu Triglavski narodni park začeli z dejavnostmi projekta Life for Seeds, ki ga sofinancirata Evropska unija in Sigrid Rausing Trust iz Velike Britanije. To je petletni projekt, v katerem sodelujemo skupaj z Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Kmetijskim inštitutom Slovenije, Notranjskim regijskim parkom in Krajinskim parkom Goričko. Projekt usmerja vso pozornost v ohranjanje in obnavljanje suhih travnikov z orhidejami, vrstno bogatih travnišč z navadnim volkom ter presihajočih jezer na 23 območjih Natura 2000 v Sloveniji. Ti travniki so zaradi intenzivnega kmetijstva (gnojenje, večkratna ali prezgodnja košnja, intenzivna paša, dosejevanje krmnih rastlin) ali pa opuščanja kmetijstva (zaraščanje) postali pra-

PIKASTOCVETNA KUKAVICA, ZNAČILNA VRSTA ZA SUHE TRAVNIKE Z ORHIDEJAMI

va redkoš. V projektu bomo z uporabo zelene zaštitke in semenskih mešaníc obnovili 74,1 ha travnikov, od tega 5,5 ha v Triglavskem narodnem parku. Pomembna naloga projekta pa je tudi vzpostavitev semenske banke, v kateri bomo shranili 300 značilnih vrst, ki uspevajo na teh treh tipih travnikov.

Konec aprila smo začeli dejavnosti v Zgornji Radovni, kjer smo se z lastniki dogovorili za dolgoročni najem dveh suhih

grbinašnih travnikov z orhidejami v skupni velikosti 3,5 ha. Takoj ko je vreme dopuščalo, smo na njih počistili lesno zarašč. Na obeh smo letošnje poletje s posebnim sesalnikom nabirali tudi semenske meša-

nice. Te smo še pred snegom posejali na površino tal, kjer je bila odstranjena lesna zarašč in so tako ostala gola.

Naše projektne dejavnosti na planini Uskovnica so obsegale krčenje gozda v

ZGORAJ: **RADOVNA, ČIŠČENJE LESNE ZARASTI NA GRBINASTEM TRAVNIKU**

DESN0: **USKOVNICA, IZKRČEN GOZD ZA VZPOSTAVITEV SUHEGA TRAVNIKA**

obsegu 1,5 ha, ki je nastal zaradi opuščanja rabe suhih senožetnih travnišč. Domačini se spominjajo, da je pogled s travnikov segal vse do Bohinjskega jezera. To se zdi danes kratko malo nemogoče, saj goste smreke popolnoma zastrajajo pogled. V letošnjem letu sta bila spravilo lesa in mulčenje panjev na tej površini precej zamudna, zato bomo prve semenske mešanice posejali naslednje leto.

Na vrstno bogatih travniščih s prevladujočim navadnim volkom na planini Konjščica smo predvideli sanacijo dela pašnika, ki se bo začela spomladi, seme za obnovo površin pa smo nabrali že letos. Seme smo tudi posušili in spravili v hladilnik, kjer bo ohranilo kakovost.

Na vseh travnikih, ki so zajeti v projektu, so v poletnih mesecih strokovnjaki iz različnih institucij opravili popise rastlin, metuljev, murnov in ptic. Tem skupinam bomo sledili v celotnem projektu in tako ugotavljali, koliko se je izboljšalo stanje travnikov.

Največji zalogaj ob koncu poletja je bila košnja okoli 2,5 ha velikega grbinastega travnika v Zgornji Radovni, ki že petnajst let ni bil pokošen. Suhi orhidejski travniki »zahtevajo« košnjo enkrat na leto, saj le tako preprečujemo zarast, s košnjo in spravilom pa tudi izboljšujemo travno rušo. Dogodek je priklical veliko spominov, saj so bila taka druženja v preteklosti pogosta, zato upamo, da bomo v Javnem zavodu Triglavski narodni park pripomogli k ohranjanju tradicionalnih opravil tudi v prihodnje.

Narava je še enkrat pokazala svoj nepredvidljivi obraz, saj je bila letošnja sezona izredno »hitra«, poletna suša pa je travnike precej oslabil. Poleg tega se vrstna sestava travnikov oziroma stanje travnikov iz leta v leto spreminja, zato bo treba prihodnjo pomlad poiskati še nekaj primernih lokacij za nabiranje semen.

Če jih poznate, nam to lahko sporočite in tako pomagate pri ohranjanju biotske raznovrstnosti za prihodnje rodove. ♦

ZGORAJ: **NABIRANJE SEMEN S SESALNIKOM NA PLANINI KONJŠČICA**

V SREDINI: **BOTANIČNI POPIS**

SPODAJ: **KOŠNJA GRBINASTEGA TRAVNIKA V RADOVNI**

JALOVČEV OZEBNIK

Najopaznejši in najbolj znan ozebnik v Sloveniji

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • Aleš Zdešar

Kaj sploh je ozebnik? Ta geografski, geomorfološki strokovni izraz označuje strm, globok žleb v visokogorju, ki je dolg v poletje ali vse leto zasnežen, zaledenel. Glede na globalno segrevanje in razmere v Jalovčevem ozebniku v poletnem obdobju zadnjega desetletja (ali več) bo verjetno treba počasi spremeniti definicijo.

Ozebnik je visok približno 400 višinskih metrov, dolg dobrih 500 m in v najožjih delih širok le okoli 10 m. Poteka v smeri severovzhodno–jugozahodno in geografsko deli vršni del Jalovca (2645 metrov n. v.) od Goličice (2394 metrov n. v.).

Pozimi je ozebnik ob ugodnih snežnih razmerah deležen velikega obiska gornikov in turnih smučarjev.

Zakaj je ozebnik ravno tam, zakaj je sploh nastal in kako?

Bolj ali manj vse alpske doline so nastale vzporedno s prelomi. **Prelomi** so

linije (tudi območja), ob katerih se kamnine zaradi pritiskov premikajo (v različne smeri – odvisno od smeri pritiskov). Prelomi navadno niso samo ravne razpoke, linije, ampak so večinoma prelomna območja, širši pas ozemlja ob prelomu ali pa več vzporednih prelomov. Na tem območju so kamnine »utrujene«, pretrte, zdrobljene kot posledica nepredstavljivo močnih pritiskov. Prelomi seveda niso samo površinska struktura, ampak se pod določenim naklonom nadaljujejo globoko pod površje.

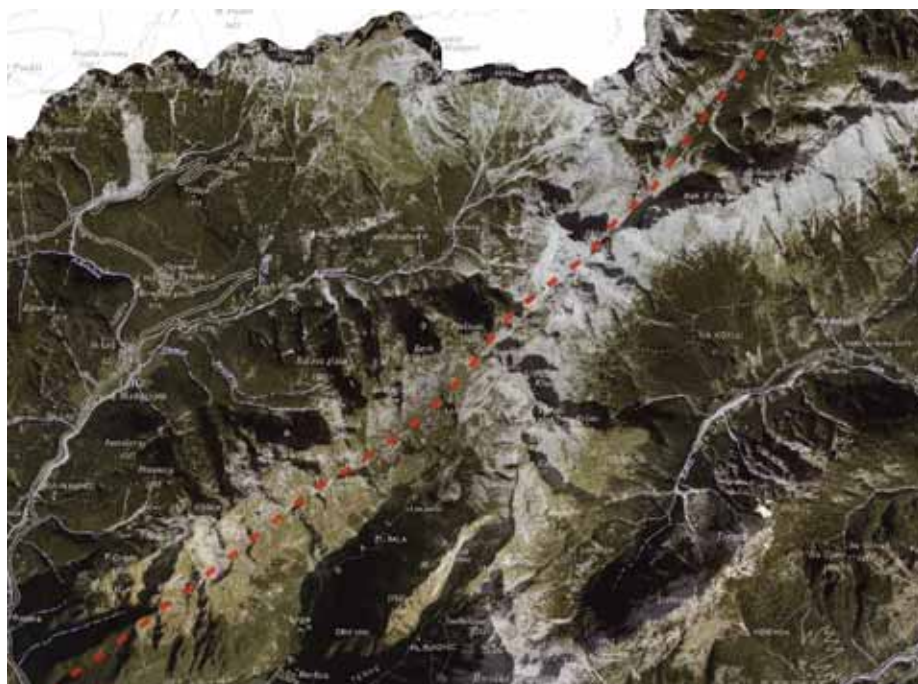
Erozijski procesi z delovanjem vode, snega, vetra in gravitacije območja ob prelomu veliko lažje »odplaknejo«, »odnesejo«, saj je kamnina tam zdrobljena. Zato počasi, a vztrajno ob prelomih nastanejo razpoke, zareze, ozebniki, jarki, udorine, rečne struge, na koncu tudi doline. Kakšne bodo površinske oblike ob prelomih, je pogosto odvisno od načina obprelomnega premikanja. Tako nastale geomorfološke površinske oblike so potem pri-

ročno ozemlje za delovanje ledenikov. Ti se radi »zatečejo« v prelomna območja, jih še poglobijo in razširijo. Tako so vsaj v alpskem prostoru nastale oblike dolin, kot jih poznamo danes (Vrata, Krma, Trenta, Planica, Tamar ipd.).

Skozi Tamar poteka v smeri severovzhod–jugozahod močan prelom, ki se nadaljuje natančno skozi Jalovčev ozebnik in naprej v Loški žleb, gre prek prelaza Čez Brežice in v izraziti liniji preči pobočje pod Plešivcem, Morežem, Briceljnikom v dolino Koritnice.

Pogled na prelom z nasprotni strani Tamarja, torej z jugozahoda, je izredno zanimiv, impresiven in za večino povsem neznan. Ob tem, t. i. Tamarskem prelomu je poleg ozebnika, ki je tudi zaradi eminentne oblike Jalovca najbolj izstopajoča naravna zanimivost, še cel kup posebnosti, ki jih je vredno omeniti.

Na sedlu Čez Brežice so ob prelomu zaradi premikov prišle na dan po starosti, nastanku, barvi in strukturi povsem dru-

TAMARSKI PRELOM

LEVO ZGORAJ: **TAMARSKI PRELOM Z ZAHODNE STRANI**

DESNO ZGORAJ: **VELIKI RAZOR**

LEVO: **SEDLO ČEZ BREŽICE**

SPODAJ: **EDEN NAJKRAJŠIH POTOČKOV V JULIJSKIH ALPAH**

gačne kamnine od tistih v okolici. Mlajše rjavkašte plasti jurske in kredne starosti so za razliko od okoliškega starejšega triasnega apnenca zanimivo nagubane, plastovite ter zaradi zelo drugačne sestave močnejše dovzetne za erozijo. Prav zaradi tega je tu tudi sedlo oziroma najnižja točka, čezenj pa vodi planinska pot, ki povezuje dolini Bavšica in Loška Koritnica. Pod sedlom so na erozijskih meliščih teh kamnin nastala obsežna travišča.

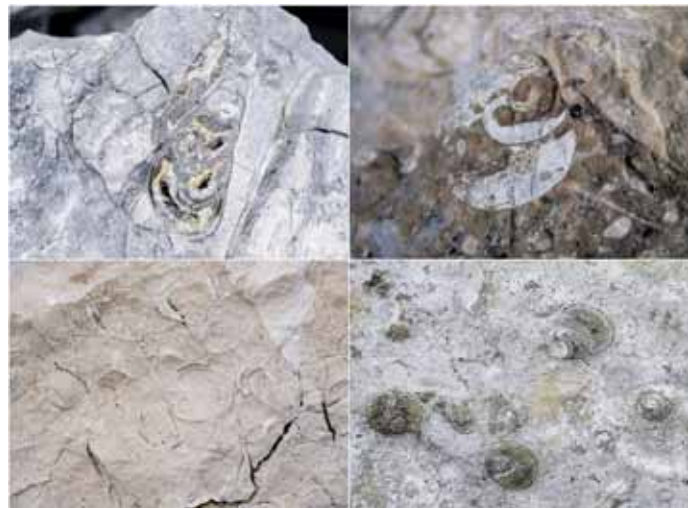
Pod vrhovi Loške stene (Plešivec, Morež, Bricelj) poteka prelom prek edinstvene, izrazite in na daleč vidne geomorfološke oblike, ki je posledica prelomnega območja in jo strokovno imenujemo tudi **bogaz** (izraz za kraški jarek), v konkretnem primeru pa je poimenovana tudi **Veliki Razor**. Takšne površinske oblike niso pogoste v Julijskih Alpah.

V omenjenem prelomnem območju je zanimiv še eden izmed najkrajših po-

točkov v Julijskih Alpah. Na približno 30 metrih sta na manjši izravnavi oziroma visokogorskem kraškem polju izvir in ponor, vmes pa potoček celo meandrira (dela zavoje ali okljuke).

Toliko posebnosti na tako majhnem koščku je tudi posebnost! Julijske Alpe so čudovit naravni laboratorij za širjenje obzorij, razumevanje in raziskovanje. ♦

NEKAJ PRIMEROV RAZLIČNIH FOSILOV V KAMNINAH OB PRELOMU

ALI RAFTANJE ŠKODI RIBAM?

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • Aljaž Jenič • Maša Čarf, Zavod za ribištvo Slovenije

Na Zavodu za ribištvo Slovenije smo poleti 2022 opravili študijo o vplivu plovbe s plovili brez motornega pogona (npr. rafti, kanuji, kajaki, supi) na ribje populacije v Savi Bohinjki. Številčnost plovil, ki vsak dan plujejo po Savi Bohinjki, se iz leta v leto povečuje. Prav zaradi tega so vse pogostej-

pljena, voda v tolmunih ni dovolj globoka ali pa prečni odmik zaradi suhih oziroma plitvih predelov ni mogoč.

Primernost habitata smo določali za dve ciljni vrsti rib, in sicer za potočno postrv in lipana. Analizirali smo 1,8 km dolg odsek Save Bohinjke od izliva iz Bohinjskega jezera do meje Triglavskega narodnega parka. Za natančnejšo analizo smo

izbrali dva 150 m dolga odseka. Za oba odseka so strokovnjaki s področja hidravlike izdelali hidravlični model, nato pa smo izdelali še habitatni model, katerega rezultat je bila ustreznost habitata za ribe pri določenem pretoku.

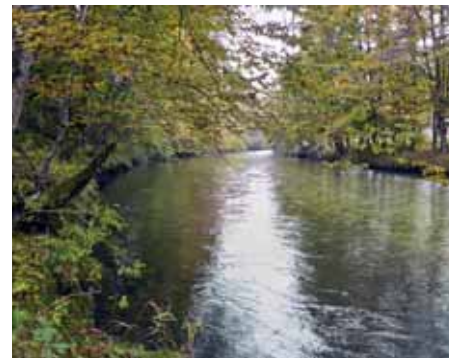
Ugotovili smo, da je vpliv nemotornih plovil na ribe verjetno majhen, zato se nam zdi omejitev plovbe smiselna pri

PLOVBA S KAJAKI PO SAVI BOHINJKI V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

GORVODNI IZBRANI ODSEK SAVI BOHINJKI

DOLVODNI IZBRANI ODSEK SAVI BOHINJKI

ša trenja z drugimi uporabniki vodnega okolja (npr. ribiči, kopalci), vse pogostejše pa se pojavljajo tudi vprašanja, kako vpliva množična plovba na naravo. Eden izmed ciljev študije je bil zato določiti pretok, pri katerem bi plovba preveč negativno vplivala na stanje domorodnih rib.

Vpliv plovbe na ribe je težko dokazljiv, predvsem kadar vplivi niso očitni, kot so na primer motnje v času drsti, prenos bolezni ali parazitov iz drugih voda. Poglavitni vpliv plovbe je plašenje rib, ki ga laična javnost na splošno sprejema. Učinek plašenja je precej zapleten in je predvsem odvisen, vendar verjetno ne sorazmeren, od števila čolnov, ki prečijo habitat v nekem obdobju. Odziv rib na prihajajoče čolne je odvisen tudi od vrste rib, velikosti osebkov in tudi fizičnih lastnosti struge. Nekatere ribe se raje umaknejo v skrivališča, druge v večje globine ali pa se le umaknejo prečno po strugi, kjer počakajo, da se čoln premakne dolvodno. Težave nastanejo pri nizkih pretokih, ko skrivališča niso poto-

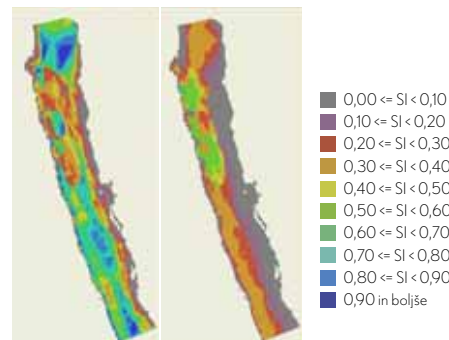

LIPAN

POTOČNA POSTRV

relativno nizkem pretoku. Omejitev je po naši oceni treba iskati nekje v razponu pretoka Save Bohinjke med 1,5 in 2,5 m³/s. Takšni pretoki tudi sicer pomenijo nizke pretoke Save Bohinjke na tem območju, pri katerih pa je plovba še vedno mogoča.

USTREZNOST HABITATA ZA ODRASLE OSEBKJE POTOČNE POSTRVI (LEVO) IN LIPANA (DESNO) NA GORVODNEM ODSEKU SAVI BOHINJKI PRI PRETOKU 4 M³/S. VEČJA VREDNOST SI POMENI VEČJO PRIMERNOST HABITATA.

DOMORODNOST ALPSKEGA KOZOROGA V SLOVENIJI

BESEDILO • *Andrej Arih*
FOTOGRAFIJA • *mag. Tanja Menegalija*

Značilni predstavnik kopitarjev, ki pose-
ljuje visokogorski
svet evropskega alpskega prostora, je alpski kozorog (*Capra ibex*). V Sloveniji je v preteklosti izumrl, vnovični naselitvi konec devetnajstega stoletja pa so v dvajsetem stoletju sledili še številni dodatni izpuști živali. Danes živi okoli 200 alpskih kozorogov v treh ločenih populacijah v Kamniško-Savinjskih Alpah, Triglavskem narodnem parku in zahodnih Julijskih Alpah. Strokovna javnost ni bila enotnega mnenja o domorodnosti vrste, četudi so bili ostanke kosti, ki naj bi po vsej verjetnosti pripadale alpskemu kozorogu, najdeni tudi na ozemlju Slovenije. Za kritično strokovno presojo glede obravnave nejasnega statusa domorodnosti vrste sta Zavod za gozdove Slovenije in Javni zavod Triglavski narodni park v Infocentru Triglavska roža Bled letošnjega oktobra organizirala strokovni posvet z naslovom Alpski kozorog v Sloveniji včeraj, danes, jutri. Dogodek je bil organiziran kot del projekta DINALPCONNECT, ki se izpeljuje v sklopu programa Interreg Adrion in se vsebinsko med drugim usmerja na zagotavljanje enotnega upravljanja alpskega kozoroga na čezmejnem pilotnem projektnem območju med Slovenijo in Italijo.

Strokovnjaki so na dogodku predstavili trenutno znanje in dejstva o alpskem kozorogu v Sloveniji. Izsledke analiz kostnih odlomkov iz obdobja od bakrene dobe do zgodnjega srednjega veka, ki so bili najdeni na ozemlju Slovenije in naj bi po morfoloških značilnostih pripadali alpskemu kozorogu, je predstavil dr. Borut Toškan z Inštituta za arheologijo ZRC

SAZU. Iz arheološkega materiala, ki je bil na voljo, so bili za genetske analize izbrani štirje vzorci oštankov starodavnih kosti iz Tonovcovega gradu pri Kobaridu iz pozne antike in zgodnjega srednjega veka. Dr. Elena Bužan je s svojo skupino na Univerzi na Primorskem iz vzorcev uspešno izolirala DNK in s primerjavo genetskih vzorcev v genskih bankah potrdila, da se ujemajo z objavljenimi genomi alpskega kozoroga. Dr. Boštjan Pokorny s Fakultete za varstvo okolja v Velenju je na strokovnem posvetu opozoril na endemičnost

alpskega kozoroga za Alpe – pri tem se vrsta le v Sloveniji obravnava kot tujerodna. V Sloveniji je primeren življenjski prostor za alpskega kozoroga; to je predstavil Jernej Javornik z Zavoda za gozdove Slovenije s habitatnim modelom, ki je del skupne raziskave Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani in Zavoda za gozdove Slovenije.

Strokovnjaki, ki so kot udeleženci strokovnega posveta predstavljali znanstvenoraziskovalne organizacije, so zavzeli enotno stališče, da se ob upoštevanju novih znanstvenih dognanj alpski kozorog v Sloveniji lahko z veliko gotovostjo šteje za domorodno prostoživečo živalsko vrsto. Enotni pogled strokovne javnosti pomeni podlago za nadaljnje usklajevanje z nosilci politik, povezanih z upravljanjem alpskega kozoroga v državi. ♦

TURISTIČNA KMETIJA PR' ANŽIČ

BESEDILO • *Jure Grmek*
FOTOGRAFIJI • *arhiv kmetije Pr' Anžič*

Kmetija leži v naselju Koprivnik, na nadmorski višini 990 metrov. Velika je 12 hektarov, obsega pa travnike in gozdne površine. Na kmetiji delata dva rodova.

Z našim načinom dela si prizadevamo za čim bolj trajnostno kmetovanje. Vso krmo posušimo na tleh, v branah ali pa s sušilno napravo. Na kmetiji se ukvarjamo s prirejo mleka, ki ga oddajamo prek zadruge Srednja vas v Bohinju. Trenutno se predvsem za domače potrebe ukvarjamo s prirejo mesa, pred kratkim pa smo se začeli ukvarjati še s turizmom. Kmetija si prizadeva za čim večjo samooskrbnost, zato smo letos postavili sončno elektrarno. Vsako leto posejemo žito, ki ga požanjemo in omlatimo tako, kot so to počeli naši predniki. Na vrtu gojimo zelenjavo, ki jo uporabljamo vse leto. Ker smo želeli imeti tudi pozimi čim več sveže zelenjave, smo postavili rastlinjak. Na kmetiji imamo tudi čebelnjak, tako da imamo svoj med.

Vsako leto postavimo skupaj s kmetijo na Potoku na Gorjušah oglarsko kopo, pri tem prikažemo tradicionalno kuhanje oglja, kot so ga kuhali nekdanje. Kuhanje oglja predstavimo osnovnošolcem iz Bohinjske Bištrice in podružnične šole v

Srednji vasi.

V prostem času ata Marko rad naredi kakšen izdelek iz lesa, ki popestri videz kmetije. Na naši kmetiji si prizadevamo, da bi bili tudi v prihodnje še bolj samooskrbni, hkrati pa bi svoje pridelke in izdelke ponudili tudi drugim.

Živeti na tem območju se nam zdi v današnjem času velika prednost. Z naravo, v katero človek še ni preveč posegel, lahko skupaj ustvarimo ustrezne možnosti za življenje ljudi v okolici. Na žalost pa se veliko premalo pozornosti v naši državi namenja kmetijstvu na hribovitih območjih, kjer se ta panoga še vedno opušča. S konkretnimi rešitvami bi pripomogli k ohranjanju travnikov, pašnikov in preprečili zaraščanje. V prihodnje bo moralo imeti življenje mladih na hribovitih območjih prednost pred vsem, saj prihodnost kmetijstva in ohranjanje narave z odseljivanjem mladih v doline ništa preveč obetavna.

Znak kakovosti Triglavskega narodnega parka nam veliko pomeni, saj pomeni neko dodatno kakovost in prepoznavnost domačih in lokalnih izdelkov, obenem pa predstavlja prepoznavnost izdelkov z območja Triglavskega narodnega parka. Poleg tega lahko te izdelke z dodatnim znakom kakovosti predstavimo tudi drugod po svetu. ♦

ZA OHRANJANJE PLANINSKEGA PAŠNIŠTVA

BESEDILO • *Urška Bizjak*

FOTOGRAFIJI • *arhiv Društva rejcev drobnice Zgornjega Posočja*

V društvu se povezujejo rejci drobnice najzahodnejšega dela Slovenije, obširnega srednje- in visokogorskega območja občin Tolmin, Kobarid in Bovec. Od leta 1998 združuje okrog 60 članov, ki redijo več kot 2000 glav drobnice različnih pasem, med drugim tudi avtohtoni pasmi, ki sta vključeni v Javno službo nalog genske banke v živinoreji – drežniške koze in bovške ovce.

Reja drobnice je v grapah in ozkih dolinah omogočala preživetje že tukaj naseljenim v prazgodovini, a že prvotni naseljenci so rabili višje ležeče planinske pašnike, ki so sončni in sočni hranili črede in njihove pastirje od pozne pomladi do jeseni. V tem času so v nižinah pridelali zimsko krmo. Planinsko pašništvo je pri nas še danes najgošpodarnejša reja in lahko se pohvalimo, da imamo največje štrnjeno območje živalim prijaznega načina zreje. Planin je v gorah sicer manj kot svojčas, a so lažje dostopne in bolje povezane z dolino.

Tolminska se je od povojnih let naprej

soočala z izseljevanjem ljudi v dolino in odlivom mladega izobraženega kadra. Vasi so se praznile, kmetije opuščale, krajina zaraščala. Z modernimi načini komunikacije, predvsem z zadnja leta izjemno povečanim turističnim obiskom Posočja, pa so možnosti za preživetje raznovrstnejše. Mnogi priložnost vidijo v obujanju tradicionalnih veččin sirsarstva, živinoreje v povezavi s turizmom. Osnovanje našega društva je del teh prizadevanj. Združevanje kmetov v zadrugo ali društvo, pomeni organiziranje skupnega nakupa dodatne krme, urejanje ograj, poti, odkup drobnice, klanje, hranjenje mesa in izdelavo mesnih in suhomesnih izdelkov v obratu v Drežnici. Z evropskimi sredstvi je društvo pred tremi leti zgradilo skupni obrat za predelavo mesa. V njem pod blagovno znamko Sočna član društva – mesar profesionalno predela meso po željah posameznega člana za osebne potrebe ali nadaljnjo prodajo društva. Vsem lokalnim gostincem prodajamo sveže meso in mesne izdelke.

Proizvodnja je še vedno v omejenem obsegu, butična, odvisna od surovin, ki so

na voljo. Na trgu želimo biti navzoči vse leto, zato si prizadevamo, da bodo naši izdelki na policah kmetijskih trgovin in trgovin, ki imajo lokalne kotičke.

Društvo je ponosno, da je zgled uspešnega trajnostnega razvoja podeželja. Takšni projekti medgeneracijsko povezujejo vaško skupnost in podeželje. Ponudba izdelkov, predstavitev ovčereje ter dela na kmetiji dajejo domačim in tujim turistom možnost, da spoznavajo hribovsko življenje in se lahko odločijo za alternativne dejavnosti zunaj za vso družino.

Seveda si vedno želimo spodbude ministrstev, boljše lokalne prometne in internetne povezave. Tudi kakšna kmetijska šola v dolini ne bi bila slaba možna izbira za mlade; ena ali več stalnih pokritih lokalnih tržnic z lokalnimi izdelki bi nam precej olajšala prodajo v vseh treh občinah.

Znak kakovosti Triglavskega narodnega parka je potrditev, ki si jo želimo. Pomeni, da je naša zgodba iskrena, dobra in prepoznana. Priznanje Znak kakovosti Triglavskega narodnega parka smo prejeli za ovčjo salamo, ki je izdelana iz ovčjega in svinjskega mesa. ♦

HIŠE NAŠIH DEDOV

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *Maj Juvanec, Zavod NaNovo*

Projekt Hiše naših dedov povezuje in promovira stare hiše, v katerih so nekdanj živele naše babice in dedki, danes pa so po (za nas srečnem, za večino nekdanjih lastnikov pa bolj kot ne nesrečnem) spletu okoliščin postale javno dostopne. S tem nam danes omogočajo, da jih obiščemo in spoznamo. Poleg same arhitekture lahko spoznavamo tudi način življenja in razmere, kakršne so vladale v času naših dedov.

Za zdaj je na portalu *hisededov.si* predstavljenih 13 hiš na zgornjem Gorenjskem, to so Pocarjeva domačija (Zgornja Radovna), Liznjekova domačija (Kranjska Gora), Oplenova domačija (Studor), Kurnikova hiša (Tržič), Finžgarjeva hiša (Doslovče), Šivčeva hiša (Radovljica), Prešernova hiša (Vrba), Mežnarija (Kamna Gorica), Fovšaritnica (Kropa), Jalnova hiša (Rodine), Kajžnkova hiša (Rateče), Kasarna, Stara Sava (Jesenice) in Čopova hiša (Žirovnica). Predstavljene so z lokacijo na zemljevidu,

osnovnimi podatki za obisk (odpiralni čas ipd.) in s kratko predstavitevijo hiše same, besedilno in grafično. Praviloma s sodobnimi fotografijami, s starimi fotografijami in arhitekturnimi načrti oziroma posnetki (tloris, prerez).

Spodbuditi želimo povezovanje in promocijo teh izjemnih ohranjenih ali reštviranih hiš in s tem arhitekture, za katero se zdi, da jo premalo poznamo. Zato želimo povečati védenje o njej ter spodbuditi obisk teh hiš. Kot družba smo v njihovo ohranitev in predstavitev že vložili veliko truda pa tudi stroškov, zato je smiselno, da se ob tem, ko jih spoznavamo, tudi česa naučimo: o usodi hiš in njihovih stanovalcev, življenju v njih v preteklih časih in samih prostorskih rešitvah naših dedov, ki so nam danes prav gotovo lahko za zgled – glede umeščanja v prostor, izrabe gradiva iz narave in lokalnega okolja, njegove obdelave in premišljene, racionalne zasnove. V tem, kako dobro so naši predniki poznali naravne danosti vsake lokacije, se ji z gradnjo prilagajali in izrabljali njene pred-

OPLENOVA
DOMAČIJA

POCARJEVA DOMAČIJA

nošti. Nikoli pa niso skušali kljubovati okolju. Danes bi vse to morda imenovali ekološko, sonaravno, trajnostno, pa še kakšna takšna krilatica bi se našla. Včasih, ne tako dolgo tega, je bilo vse to, kar je danes tako moderno ali sodobno, samo po sebi umevno.

Nabor predstavljenih hiš naših dedov prinaša dodatno vrednost kot celota, saj prikazuje različna življenjska okolja. Od skromnih kajž razmeroma revnih kmetovalcev do premožnih kmečkih domačij na podeželju in v vaseh. Pa domove obrtnikov v naseljih, kjer sta se začeli razvijati obrt in manufaktura (Kropa, Tržič), ter pravo mešno hišo v Radovljici. Pa delavsko stanovanje v večstanovanjski hiši na

Jesenicah, kjer se je začela že razvijati industrija. Bivalne razmere so bile že za časa naših prednikov raznolike, vendar so bile vse stavbe kar najbolj prilagajene takratnim potrebam in zmožnostim prebivalcev.

Kjer koli že boste hodili (na območju

zgornje Gorenjske pa tudi drugje), nikjer ne boste posebno daleč od kakšne javno dostopne *hiše naših dedov*. Vredno je vsaj katero spoznati in s tem obogatiti svoj pogled na svet.

Vabimo vas k obisku portala: <http://hisededov.si/>. ♦

hiše naših dedov

1. Pocarjeva domačija
2. Liznjekova domačija
3. Oplenova domačija
4. Kurnikova hiša
5. Finžgarjeva hiša
6. Šivčeva hiša

7. Prešernova hiša
8. Mežnarija
9. Fovšaritnica
10. Jalnova hiša
11. Kajžnkova hiša
12. Kasarna, Stara Sava
13. Čopova hiša

Projekt Hiše naših dedov vodi Zavod NaNovo, ki deluje na področju urejanja prostora in kulturne dediščine, poleg samih hiš pa povezuje tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine RS in upravljavce oziroma skrbnike hiš. V letu 2022 je projekt finančno podprlo Ministrstvo za okolje in prostor RS. ♦

MUZEJSKI ZBIRKI TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *Edvin Kravanja* • *Tina Komac*
SKICA • *Mojca Pintar*

Nadaljujemo spoznavanje etnoloških zbirki v Domu Trenta in Pocarjevi domačiji v Zgornji Radovni.

Hlap'c in trl'ca

Rejci drobnice na Bovškem so v preteklosti pri zimskem krmljenju v hlevih vedno uporabljali hlapce in trl'ce.

Hlap'c (s klini, spominja na leštev) se je uporabljal pri krmljenju ovac. Preprečeval je, da bi ovce seno pulile iz jasli in ga metale na tla. V jasli položeno seno so tako obtežili. S krmo so rejci vedno zelo varčevali, saj so bile zime dolge in ostre. Na pomlad je krme vedno primanjkovalo.

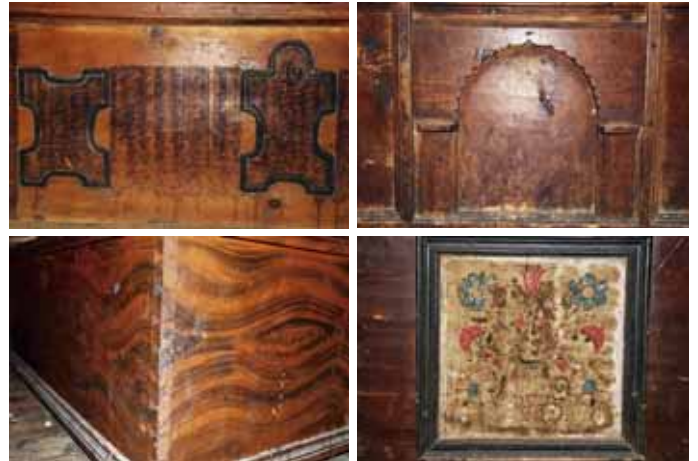
Podobno velja za trl'co (deska z izrezanimi odprtinami), ki se je uporabljala za koze. Koze veljajo v primerjavi z ovcami za močnejše in bolj agresivne. Potem ko so položili seno v jasli, so živali pustili zraven in jih na začetku »priklenili« s trl'co. Tudi tako je bilo preprečeno, da bi koze na začetku, ko so bile jasli polne, krmo razmetavale podse.

DESNO: **DETAJLI
OKRASITVE KMEČKIH
SKRINJ**

LEVO SPODAJ: **HLAP'C
IN TRL'CA**

SKICA: **UPORABA
TRL'CE**

Kmečke skrinje

Tako kot v večini kmečkih domov so tudi na Pocarjevi domačiji večino svojih stvari hranili v lesenih skrinjah, saj so različne omare in predalniki novejšega nastanka in so se začeli uporabljati pozneje. Po vsej hiši je razporejenih petnajst skrinj, ki so se tam nabirale z leti, večinoma na podstrešju, in ne v spodnjih, bivalnih prostorih.

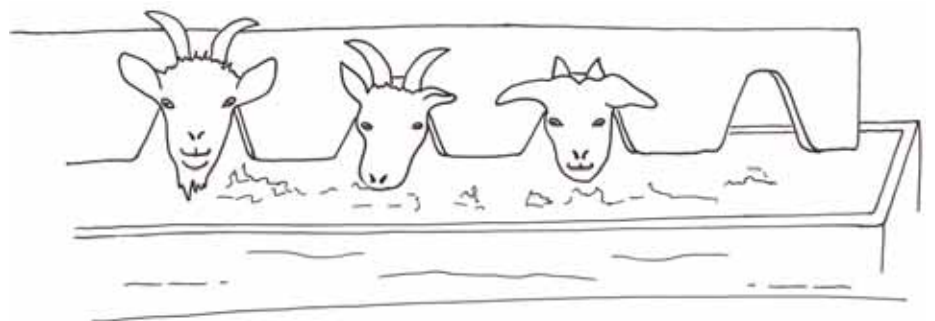
Skrinje, v katerih so stanovalci domačije hranili obleke, platno, prejo, osebne predmete in tudi nekatera živila, so večinoma različno okrašene. Nekatere so flodrane (pobarvane tako, da posnemajo žlahtnejše vrste lesa), izrezljane ali poslikane. Skrinje imajo tudi ključavnico, tako da se lahko zaklenejo. Take skrinje so bile tudi pomemben del nevestine bale.

Poslikane kmečke skrinje (in drugo

pohištvo in oprema – omare, zidne omare, zibelke, poštelje, vrata) so značilne predvsem za Gorenjsko, drugje, recimo na severnem Primorskem, so okraši rezljani. Predvsem po poslikavah lahko marsikje določimo natančen izvor skrinje, saj so imele delavnice svoje prepoznavne sloge slikanja. Pogosti so napisi letnic, monogramov in motivi, kot so cvetovi, šopki, rozete, srca in nabožni motivi.

Posebne so žitne skrinje (tudi *kašče* ali *kašte*), ki so precej večje od drugih, preprosteje oblikovane in neokrašene. Razdeljene so v prekate, da se vrste žita ne mešajo.

Kmečke skrinje marsikje še hranite doma, ogledate si jih lahko tudi v *hišah naših dedov*, večje zbirke skrinj in drugega pohištva pa hranijo pristojni muzeji na posameznih območjih. ♦

POMOŽNI OBJEKTI V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

BESEDILO • Tina Komac

Ljudje si za svoje bivanje, delo in druge dejavnosti gradimo različne objekte, urejamo zunanje površine in s tem ustvarjamo naselja ter oblikujemo kulturno krajino. S spreminjanjem rabe prostora in načina življenja se spreminjajo tudi naše potrebe po gradnji objektov. V zadnjem času so vse pogostejši taki, ki jih uporabljamo za shranjevanje, parkiranje, druženje itn. To so pomožni objekti (drvarnice, lope, ute, nadstrešnice itn.), ki so manjši, preprostejši in funkcionalno niso samostojni, temveč dopolnjujejo osnovni ali glavni objekt, ki je navadno stanovanjski.

Ena od nalog upravljavca narodnega parka je ozaveščanje in usmerjanje lastnikov, vlagateljev in projektantov v upoštevanje načel lokalno značilne gradnje in k uporabi gradiv, značilnih za neko območje. Zato smo skupaj z ekipo *Delavnica, oblikovanje prostora* (Maj Juvanec, Damijan Gašparič, Aleša Mrak Kovačič, Peter Bulovec) pripravili publikacijo s smernicami za gradnjo in oblikovanje pomožnih objektov. Smernice so podane kratko in jasno, namenjene pa so vsem, ki načrtujejo in izvajajo tovrstne gradnje, in rabijo kot izhodišče. Nastale

so na podlagi analize obstoječega stanja in načel gradnje v govenjskem delu Triglavskega narodnega parka, vseeno pa so koristne tudi za druga območja, seveda z upoštevanjem morebitnih lokalnih posebnosti in značilnosti ter prostorskih aktov.

Pri tem pa ne govorimo o območjih planin, prav tako ne o senikih, hlevih in kozolcih, saj so ti lokalno precej bolj posebni, njihovo oblikovanje pa izhaja iz tradicije lokalnega stavbarstva. Pri njih dosledno prepoznavamo značilne stavbne tipe in v skladu s temi značilnosti podajamo tudi usmeritve za njihovo gradnjo ali obnovo.

Publikacija nas usmerja v to, kako pomožne objekte umestiti v prostor, kakšne naj bodo njihova oblika, konstrukcija, streha in fasada, katere vrste gradiva in barve izbrati ter kakšni detajli in okras so primerni. Posebna pozornost je namenjena tudi zunanji ureditvi, ki prav tako pomembno prispeva k podobi naših naselij. Podani so nasveti glede oblikovanja terena, tlakovanja, postavitve opornih zidov in ograj, izbire primerne zasaditve ter vrtno opreme in dodatkov.

Publikacija je v digitalni obliki dostopna na: <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/publikacije/>, svoj izvod lahko dobite tudi v Centru Triglavskega narodnega parka Bohinj in Infocentru Triglavska roža na Bledu, ali pa se za prevzem dogovorite na triglavski-narodni-park@tnp.gov.si ali po telefonu 04 5780 200. ♦

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE - 20 LET

BESEDILO • Metod Rogelj, Zavod
Republike Slovenije za varstvo narave,
območna enota Kranj

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave je samostojna strokovna organizacija, pristojna za ohranjanje narave v Republiki Sloveniji. Med najpomembnejšimi nalogami so priprava naravovarstvenih smernic ter strokovnih mnenj in soglasij s področja ohranjanja narave, spremljanje stanja narave, evidentiranje in vrednotenje ter priprava predlogov ukrepov za njeno varstvo.

Zavod ima sedem območnih enot, ki zajemajo celotno območje države, in osrednjo enoto v Ljubljani, ta skrbi za poslovanje oziroma administrativno-organizacijsko plat delovanja Zavoda ter za enotnost in razvoj metod strokovnega dela.

Zavod se povezuje z različnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z raziskovanjem in ohranjanjem narave ter upravljanjem naravnih virov. Med najpomembnejšimi je Javni zavod Triglavski narodni park, z njim sodeluje od ustanovitve. V skladu s krajevno pristojnostjo sodelujeta z njim predvsem območni enoti Zavoda: Kranj in Nova Gorica. V enotah so zaposleni strokovnjaki z različnih naravoslovnih področij, ki delujejo na večini strokovnih področij obeh enot.

Najbolj poglobljeno sodelujeta Zavod in Javni zavod Triglavski narodni park pri pripravi strokovnih mnenj za gradnje in druge prostorske ureditve, pri pripravi prostorskih načrtov in načrtov rabe naravnih dobrin (predvsem za gošpodarjenje z gozdom, rabo vode, lov, ribolov), programih upravljanja voda ter pri usmerjanju dejavnosti (turizem, rekreacija, izobraževanje). Sodelovanje je najuspešnejše, kadar poteka (med vlagateljem, projektantom, zavodom in Javnim zavodom Triglavski narodni park) že v najzgodnejših idejnih fazah, se nadaljuje pri pridobivanju mnenj in dovoljenj s skupnimi terenskimi ogledi ter se konča ob ustrezno izpeljani gradnji ali posegu.

Zavod redno sodeluje tudi z lokalnimi skupnostmi (občinami, krajevnimi skupnostmi, občinskimi zavodi), nevladnimi organizacijami, strokovnimi službami različnih sektorjev (gozdarstvo, kmetijstvo, upravljanje voda itn.) ter z Ministrstvom za okolje in prostor pri razvoju sistemskih rešitev varstva narave.

Čeprav je bilo v preteklosti varstvo narave del t. i. spomeniškovarstvene službe, je z ustanovitvijo Zavoda leta 2002 Slovenija dobila krovno organizacijo, pristojno za ohranjanje narave in s tem pomemben temelj varstva narave v Sloveniji. V dvajsetih letih se je Zavod uspešno organiziral in razvil v strokovno kompetentno organizacijo, na katero se lahko vsakdo obrne po pomoč in nasvet. ♦

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

20 let

NAGRAJENO SODELOVANJE S ŠOLAMI

in drugimi deležniki Biosfernega območja Julijske Alpe

BESEDILO • *Mojca Pintar*

FOTOGRAFIJE • *Mojca Pintar* • *arhiv Triglavskega narodnega parka*

Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe

Izobraževanje o naravi in o človeku oziroma kulturni dediščini je velik del poslanstva narodnih parkov po svetu. Javni zavod Triglavski narodni park že ves čas svojega delovanja v sodelovanju s šolami za učence pripravlja vrsto dejavnosti. V preteklosti je naš fotografski poet slovenskih gora Jaka Čop otrokom s fotografijo pokazal Zlatorogovo kraljestvo. Danes z interaktivnimi, izkuštenimi in praktičnimi orodji učencem pomagamo pridobivati znanje o našem edinem narodnem parku.

Več kot 7000 učencev, ki obiskujejo šole na vznožju Julijskih Alp, se zaveda, da je to posebna danost, in so na to ponosni, saj nima vsakdo možnosti živeti na takem območju. Z ustanovitvijo Skupnosti šol

Biosfernega območja Julijske Alpe leta 2018 smo 38 osnovnih in podružničnih šol še tesneje povezali in v teh letih špeltli posebne prijateljske vezi, da bi ozaveštili pomen območja in si pomagali pri izzivih, da bomo vsi mi in prihodnji rodovi doživljali območje Julijskih Alp v vsej njegovi lepoti.

Javni zavod Triglavski narodni park ponuja šolam vrsto brezplačnih nadstandardnih dejavnosti, šole pa uvrščajo v svoje učne načrte dejavnosti, ki so povezane z varovanjem okolja, ozaveščanjem o tem, kaj pomeni narava in kakšen naj bo odnos človeka do nje.

Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe želi biti eden izmed korakov v smeri, v kateri narava in njen nedeljivi del, človek, skrbita drug za drugega, v sobivanju kot v skupnosti.

Mladi nadzornik

Poleg Skupnosti šol je osrednja pozornost namenjena ekipi Mladi nadzornik, ki združuje Spoznavanje, Občudovanje, Spoštovanje – sos veličastne narave in izjemne kulturne krajine Triglavskega narodnega parka in Biosfernega območja Julijske Alpe. Mladi iz različnih delov Julijskih Alp preko celega leta pod budnim očesom in vodenjem izkušene ekipe Javnega zavoda Triglavski narodni park obiskujejo in se udeležujejo različnih programov naravoslovja in kulturne dediščine. Obiskujejo druga biosferna in zavarovana območja, domača in tuja. Prebirajo otroški časnik in se predvsem spoznavajo, družijo ter tako krepijo vezi med Dolino, Deželo, Bohinjem, Posočjem.

Brezplačni program trenutno povezuje 30 mladih zvedavih nadobudnežev iz 12

različnih šol članic Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe, ki radi odkrivajo zaklade našega edinega narodnega parka ter njegovo okolico, ob tem pa tkejo nova prijateljstva.

Skupaj smo se že sankali, krmili divjad, popravljali parkovno pot in na petdnevem poletnem taboru poglobljali znanje o naravi ter se družili z zaposlenimi v Javnem zavodu Triglavski narodni park. Odpravili smo se tudi na izlet v tujino, v Biosferno območje Nockberge, kjer smo ugotovili, da je varstvo narave podobno tudi drugje, ne samo v našem parku, da imajo tudi druga območja naravovarstvene nadzornike, informacijska središča in so pred podobnimi izzivi pri ohranjanju narave.

Program Mladi nadzornik je dober zgled sodelovanja s prebivalci parka in neposredne okolice, saj lahko vsebina po mladih doseže tudi njihove bližnje in prijatelje.

Novo članice sprejemamo decembra na mednarodni dan gora, več informacij pa na Triglavski zakladnici.

Javni Zavod Triglavski narodni park za delo s šolami dobitnik slovenske nagrade Natura 2000 za komuniciranje

V letošnjem letu obeležujemo pomembne obletnice Nature 2000: 30 let Nature 2000 v Evropski uniji in 18 let v Sloveniji ter 30 let programa LIFE. V projektu LIFE-IP NATURA.SI je bil ob tej priložnosti organiziran razpis za prvo slovensko nagrado Natura 2000, ki je izpostavila projekte dobrih praks upravljanja območij Nature 2000 z dolgoročnimi učinki.

Osemčlanska strokovna žirija je ocenjevala 21 prijav v petih kategorijah in v kategoriji Komunikacijske akcije podelila prvo nagrado Javnemu zavodu Triglavski narodni park za krepitev sodelovanja s šolami in drugimi deležniki Biosfernega območja Julijske Alpe.

Strokovna komisija je zapisala: »Krepitev sodelovanja s šolami in drugimi de-

ležniki Biosfernega območja Julijske Alpe temelji na skupnosti šol, ki dolgoročno ne samo izobražuje, temveč tudi vzgaja generacijo otrok, učiteljev in staršev skladno s poslanstvom narodnega parka. Z vpeljevanjem novih tehnologij, ki so mladim danes tako rekoč položene v zibelko, še dodatno spodbujajo vpletenost v sodobni slog življenja rodov, ki bodo v prihodnosti pomemben člen pri varovanju narave.«

Tako je ta nagrada namenjena še posebno in tudi vsem vam, ki mladino vzgajate v

spoštovanju do narave in domačega okolja.

Ta nagrada je spodbuda za mlade rodove, ogromna zahvala davnim prednikom za ohranitev izrednega bogastva Julijskih Alp, današnjim zrelim, žlahtnim rodovom pa potrditev in usmeritev za nadaljevanje življenjske poti v sklopu trajnega, naravi in človeku prijaznega razvoja v raju pod Triglavom.

Hvala vsem vam, ki ste prispevali svoj delček k velikemu mozaiku dobrega sodelovanja med parkom in lokalno skupnostjo. ♦

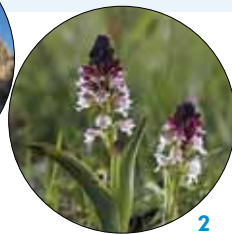
NAGRADNA KRIŽANKA

PRIPRAVILA • Maja Fajdiga Komar

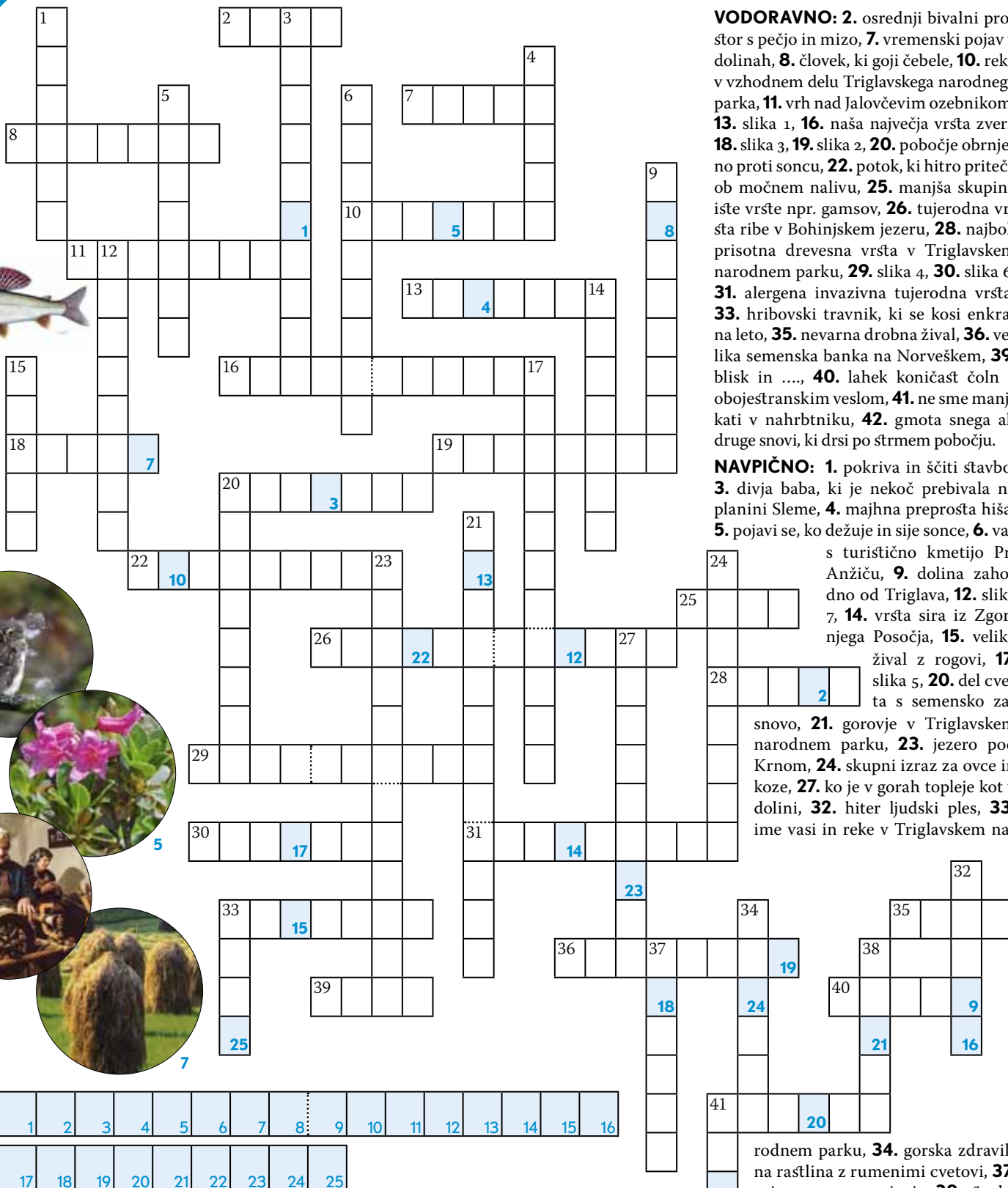
FOTOGRAFIJE • arhiv Triglavskega narodnega parka

1

2

VODORAVNO: 2. osrednji bivalni prostor s pečjo in mizo, 7. vremenski pojav v dolinah, 8. človek, ki goji čebele, 10. reka v vzhodnem delu Triglavskega narodnega parka, 11. vrh nad Jalovčevim ozebnikom, 13. slika 1, 16. naša največja vrsta zveri, 18. slika 3, 19. slika 2, 20. pobočje obrnjeno proti soncu, 22. potok, ki hitro priteče ob močnem nalivu, 25. manjša skupina iste vrste npr. gamsov, 26. tujerodna vrsta ribe v Bohinjskem jezeru, 28. najbolj prisotna drevesna vrsta v Triglavskem narodnem parku, 29. slika 4, 30. slika 6, 31. alergena invazivna tujerodna vrsta, 33. hribovski travnik, ki se kosi enkrat na leto, 35. nevarna drobna žival, 36. velika semenska banka na Norveškem, 39. blisk in ..., 40. lahek koničast čoln z obojestranskim veslom, 41. ne sme manjkati v nahrbtniku, 42. gmota snega ali druge snovi, ki drsi po strmih pobočju.

NAVPIČNO: 1. pokriva in ščiti stavbo, 3. divja baba, ki je nekoč prebivala na planini Sleme, 4. majhna preprosta hiša, 5. pojavi se, ko dežuje in sije sonce, 6. vas s turistično kmetijo Pri Anžiču, 9. dolina zahodno od Triglava, 12. slika 7, 14. vrsta sira iz Zgornjega Posočja, 15. velika žival z rogovi, 17. slika 5, 20. del cveta s semensko zasnovo, 21. gorovje v Triglavskem narodnem parku, 23. jezero pod Krnom, 24. skupni izraz za ovce in koze, 27. ko je v gorah topleje kot v dolini, 32. hiter ljudski ples, 33. ime vasi in reke v Triglavskem na-

rodnem parku, 34. gorska zdravilna rastlina z rumenimi cvetovi, 37. priprava za vzpenjanje, 38. stavba ali prostor za shranjevanje živil, 41. vsakodnevno opravilo v hlevu.

rodnem parku, 34. gorska zdravilna rastlina z rumenimi cvetovi, 37. priprava za vzpenjanje, 38. stavba ali prostor za shranjevanje živil, 41. vsakodnevno opravilo v hlevu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24	25							

GESLO: Označene črke vnesite v polja. Dobljeno geslo pove, kaj se Triglavski narodni park tudi trudi varovati. Poleg vsebin v tem časopisu vam bo pri reševanju križanke v pomoč spletna stran Triglavskega narodnega parka.

Rešitev nagradne križanke pošljite do 31. januarja 2023 na naslov: Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled. Ne pozabite napisati svojega naslova. Med prejetimi rešitvami bomo izžrebali 5 nagrajencev.

SREČANJE SLOVENSКИH IN EVROPSKIH **SIRARJEV**

BESEDILO • *Davorin Koren*
FOTOGRAFIJI • *Vida Habjanič*

Člani Združenja kmečkih sirarjev so tudi letos organizirali tradicionalni Festival slovenskih sirov, ki je bil letos posvečen planinskim sirom. Na festivalu na Brdu pri Kranju je bilo mogočeokusiti in kupiti domače slovenske sire, nekateri med njimi so bili uvrščeni tudi v festivalsko kulinarčno ponudbo, ki so jo predstavili Valter Kramar iz Hiše Polonka iz Kobarida, Društvo podeželskih žena iz Bohinja ter Hiša Raduha iz Zgornje Savinjske doline.

Zadnji konec tedna pred festivalom so se na letni skupščini in strokovni konferenci v Bohinju, ki je poleg Zgornjega Posočja zibelka slovenskega sirarstva, srečali kmečki in obrtni sirarji iz večine evropskih držav. Ti se povezujejo v organizaciji FACE, njena poglavitna naloga je spremljanje evropske zakonodaje, ki zajema kmečko in obrtno sirarstvo. S svojim aktivnim delom pripravlja predloge zakonov, ki dovoljujejo, da se sirarstvo ohranja kot dejavnost; z njo pa se ohranja tradicija, zaradi katere je podeželska krajina urejena, kmetje pa imajo možnost, da s svojim sirarskim znanjem in trdim delom omogočijo preživetje svojih družin. Tako predstavljajo FACE tudi slovenski kmečki sirarji.

Ena izmed osrednjih tem omizja je bila posvečena možnosti, da se tudi v Sloveniji po evropskih zgledih sistemsko uredi možnosti za prodajo planinskih sirov tudi v trgovinah in restavracijah; s tem bi te butične izdelke lahko približali kupcem, ki si tega želijo.

Že sama navzočnost evropske sirarske elite na območju Julijskih Alp in Triglavskega narodnega parka pomeni priznanje našim sirarjem, ki si vsekakor zaslužijo več pozornosti tudi glede na vlogo, ki jo imajo pri širšem razvoju našega podeželja.

Gospodarjenje s planinskimi pašniki pomeni resno gospodarsko dejavnost območja Julijskih Alp, od nje je odvisen ob-

FESTIVAL SLOVENSКИH SIROV

stoj prenekatero kmetije v dolini.

Na tem območju se v poletni pašni sezoni namolze skoraj milijon litrov mleka in izdelava več kot 100 ton mlečnih izdelkov.

Julijske Alpe predstavljajo izvorno območje za tri najbolj prepoznavne slovenske sire: sir Tolminc, bovški sir in Mohant, ki so tudi zaščiteni z označbo porekla. ♦

UTRINEK S KONFERENCE FACE V BOHINJU

MNOŽIČNI POLETNI OBISK

BESEDILO • Petra Mlakar
FOTOGRAFIJA • Zvonko Kravanja

Množični obisk Triglavskega narodnega parka, ki je zaznamoval poletno sezono, je krojil tudi delo naravovarstvenih nadzornikov. Obiskovalce so skušali predvsem opozarjati na spoštovanje pravil v parku, kadar to ni zadostovalo, pa so se odločili tudi za prekrškovne postopke.

Zaradi zasedenosti kampov so naravovarstveni nadzorniki povsod po Triglavskem narodnem parku letošnje poletje opažali parkirane avtodome in kombije, poskuse spanja v avtomobilih ter postavljanje šotorov na parkiriščih in v naravnem okolju. V Bohinju so nadzorniki na prepoved takšnega početja opozarjali v skupnih akcijah s tamkajšnjim medobčinskim redarstvom. Neurejenost razmer na cesti čez Vršič in na vrhu prelaza je spet povzročila številne nevarnosti. Pereče je bilo tudi parkiranje ob glavni cesti Bovec-Trenta zaradi zasedenosti parkirišč, ki so na voljo.

Ob visokih temperaturah se je kar nekaj pohodnikov želelo osvežiti v visokogorskih jezerih in vodotokih, kjer je kopanje prepovedano (Krnsko jezero, Dvojno jezero, Ledvica, Korita Moštnice, izvir Savice itn.). Povečalo se je število obiskovalcev, ki se ukvarjajo z adrenalinskimi športi (jadrarno padalstvo, veslanje, supanje, soteskanje, kolesarstvo itn.), pa tudi kopalcev in izvajalcev drugih dejavnosti v Bohinjskem jezeru in na njem.

Naravovarstveni nadzorniki opažajo tudi vse več obiskovalcev s psi, ki jih morajo opozarjati na vodenje psa na povodcu in pošpravljanje pasjih iztrebkov. Zaznali so tudi povečano prisotnost brezpilotnih zrakoplovov, katerih uporaba je v Triglavskem narodnem parku omejena.

Na Pokljuki in Mežakli pa so imeli jeseni veliko dela zaradi obsežne rasti gob. Izdali so precej kazni zaradi parkiranja zunaj mešt, ki so bila določena za to. Kar nekaj gobarjev so zasledili v drugem varstvenem območju, kjer je nabiranje gob prepovedano. Težave pa so bile tudi z zlorabo ključev za zapornice, ki omejujejo dostope do občutljivih območij.

Ustna opozorila naravovarstvenih nadzornikov so učinkovita, saj obiskovalci večinoma prenehajo s kršitvami, na katere jih opozarjajo. Včasih so naravovarstveni

nadzorniki primorani poseči po strožjih ukrepih. Vendar pa je poleti zaradi številčnosti obiskovalcev in razmeroma velikega terena težko preprečiti vse kršitve. ♦

UREDITEV POTI NA MANGRTSKEM SEDLU

BESEDILO • *Majda Odar* • *Aleš Zdešar*

FOTOGRAFIJI • *mag Tanja Menegalija*

Mangrtsko sedlo je prepoznano kot eno izmed najbolj obiskanih območij Triglavskega narodnega parka. Osrednji motiv različnih ciljnih skupin je obisk vrhnjega dela razgledne panoramske ceste z razgledanim pomolom. Zadnji odsek ceste od podora pod Rdečo skalo (okoli 1950 metrov n. v.) je uradno zaprt, zato je (bil) pritisk na poti od parkirišč mimo planinske kočice na sedlo zelo povečan.

Neustrezno usmerjanje obiska je povzročilo erozijske procese na območju sedla, ki je že tako izredno občutljivo. Naštala je razvejena mreža poti, od katerih so se nekatere ob nalivih poglobile v erozijska žarišča. Erozijska je nato povzročala nadelavo vedno novih in novih poti.

Cilj načrtovanega posega je bila sanacija erozijskih žarišč in vzpostavitev učinkovitega usmerjanja obiska ter urejenega dostopa proti razglednim točkam.

Nova učna pot Mangrt ima dve izhodiščni točki, in sicer parkirišče pred zadnjim predorom in parkirišče pred zaporo. Obiskovalce usmerja proti sedlu mimo planinske kočice, na vrhni del pa po nekdanji (precej) prometni cesti (pentlji), danes zaprti za promet. Obstoječo planinsko pot smo deloma prestavili zaradi neposredne nevarnosti erozijskih pojavov, delno pa zaprli in sanirali ter ob poti namestili sodobno informacijsko infrastrukturo. ♦

TRAJNOSTNA MOBILNOST

BESEDILO • *Majda Odar*

Pritisk motornih vozil na posamezne predele Triglavskega narodnega parka je v poletnih sezonah izjemen. S pojavom covid-a je opazen še večji obisk enodnevnih obiskovalcev na že sicer zelo obiskanih lokacijah.

Cilj upravljavca zavarovanega območja v sodelovanju z deležniki (občine, turistične organizacije) je omiliti pritisk motornih vozil, vzpostavitev trdih ukrepov (omejitev dostopa v alpske doline in na prelaze) pa je izjemno dolgotrajen in zahteven postopek. Za blažitev pritiska motornih vozil (pred uveljavitvijo trdih ukrepov in po njej) je aktualno in učinkovito orodje **omogočanje sezonskih javnih prevozov najširši javnosti**.

Izredno pomembna dodana vrednost sezonskih javnih prevozov (v poletnem ali zimskem času) je omogočanje mobilnosti prebivalcem naselij na območju narodnega parka, ki so zaradi kraja bivanja ali drugih okoliščin manj mobilni oziroma niso mobilni. Njihov obisk nujnih storitev (trgovina, zdravstveni dom, pošta) je omogočen ali olajšan v naseljih na območju narodnega parka, kjer so javni prevozi zelo redki ali pa jih sploh ni.

Javni zavod Triglavski narodni park je leta 2022 z ustrežno finančno podporo Ministrstva za okolje in prostor sofinanciral izvajanje sezonskih javnih prevozov v višini 60.000 evrov na linijah: Bohinjska Bistrica–Pokljuka, Bled–Pokljuka, Kobarid–planina Kuhinja, Mojstrana–Vrata.

Skupna vrednost sezonskih javnih prevozov na celotnem območju Triglavskega narodnega parka in v zaledju znaša več kot 600.000 evrov. Sredstva prispevajo lokalne skupnosti, destinacije in upravljavec narodnega parka. V letošnji sezoni je bilo prepeljanih več kot 125.000 potnikov. Izjemni rezultati so le korak na poti do cilja – spremenjanja navad obiskovanja narodnega parka. Skupaj s postopnim omejevanjem dostopa v alpske doline in na prelaze je izvajanje javnih prevozov odločilen ukrep za umirjanje pritiska motornih vozil na območje Triglavskega narodnega parka.

V sklopu podpore parkovnim lokalnim skupnostim na področju trajnostne mobilnosti in izboljšanja kakovosti življenja lokalnega prebivalstva v okviru sredstev Podnebnega sklada – trajnostna mobilnost 2022 načrtujemo **nakup stodontnega električnega kombi vozila** za lokalno skupnost Log pod Mangrtom.

Namen nakupa vozila je zagotoviti podporo prevozom domačinov na območju Loga pod Mangrtom in v poletni sezoni razširiti ponudbo javnih prevozov v dolinah v neposredni okolici Loga pod Mangrtom ter na Mangrtskem sedlu. Prepričani smo, da bo tovrstna raba električnega vozila zgled dobre prakse, ki se bo posledično prenesla na druge lokalne skupnosti oziroma tišča naselja, kjer je malo rednih linij javnega prometa ali pa jih sploh ni. ♦

ČEZMEJNO BIOSFERNO OBMOČJE **JULIJSKE ALPE**

BESEDILO • *Marko Pretner • Mojca Smolej*
FOTOGRAFIJA • *Aleš Zdešar*

O Biosfernem območju Julijske Alpe je bilo že veliko napisanega. Kljub temu je vedno treba ponoviti, da je bilo kot prvo v Sloveniji vpisano v skoraj sedemstočlansko družino biosfernih območij vsega sveta, med številno in eminentno družino programa Človek in biosfera (Man and Biosphere – MAB), ki je bil pod varstvom Unesca ustanovljen leta 1971. Zanj je značilno, da vzdržuje ravnovesje med ljudmi in naravo, med biotsko raznovrstnostjo in trajnostnim razvojem z ohranjanjem kulturnih vrednot.

Mreži območij MAB so se leta 2019 pridružile tudi Julijske Alpe na italijanski strani meje. Unescova pisarna v Parizu je novoustanovljenemu območju naložila nalogo, da se v prihodnje pridruži slovenskemu delu Alp in z upravljavcem tega pripravita prijavnico za čezmejno biosferno območje z enotnim imenom Julijske Alpe.

Dogovor o združitvi sta direktor Javnega zavoda Triglavski narodni park mag. Janez Rakar in predsednica Naravnega

parka Julijsko predgorje Annalisa Di Leonardo slavnoščno podpisala lani ob praznovanju 40 let Zakona o Triglavskem narodnem parku v Trenti. Uradno se je postopek združevanja začel 15. oktobra letos na čezmejnem Forumu Lištine za trajnostni turizem v Pušji vasi. Predvidoma bo postopek, ki bo zajemal številne dejavnosti in srečanja zaposlenih obeh zavarovanih območij in velikega dela deležnikov z obeh strani meje, trajal do konca leta 2023. Takrat bo poslana skupna prijavnica v glavno pisarno Unesca v Pariz. Eno od najpomembnejših in prvih delovnih srečanj je bil tako imenovani Kick Off meeting, izpeljan letos v začetku decembra v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Na prvem čezmejnem forumu Lištine za trajnostni turizem (leta 2015) je bilo dogovorjeno, da bosta besedici »Slovenski« in »Italijanski« del iz zapisa postopoma izbrisani in bomo čezmejno območje kratko malo imenovali Julijske Alpe. Z razglasitvijo čezmejnega območja MAB s skupnim imenom Julijske Alpe bodo zaobljube tudi uradno uresničene. ♦

SREČANJE
ZAPOSLENIH OBEH
ZAVAROVANIH
OBMOČIJ

KRATKE NOVICE

BESEDILO • Ana Marija Kunstelj • Aleš Zdešar • Petra Mlakar
FOTOGRAFIJA • Petra Mlakar

KNJIŽNICA STARA FUŽINA PRIHAJA V CENTER TNP BOHINJ

Center Triglavskega narodnega parka Bohinj v Stari Fužini bo dobil nove vsebine in z nekaj manjšimi posegi v več fazah postal Center Biosfernega območja Julijske Alpe. Vanj bo po novem umeščeno degustacijsko središče za celotno območje, trgovina ponudnikov znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka in drugih kolektivnih blagovnih znamk iz Julijskih Alp, načrtujemo pa tudi privlačno in zanimivo predstavitev ne le Bohinja, pač pa celotnega območja. Najprej, že letos, se v sodelovanju z Občino Bohinj, Krajevno skupnostjo Stara Fužina - Studor in Knjižnico A. T. Linhartaradovljica v tako imenovano Sobo z razgledom seli enota Knjižnice A. T. Linhartaradovljica Knjižnica Stara Fužina. S tem dobiva Center novo, širšo namembnost, knjižnica pa lepe in zračne prostore. Knjižnica je svoja vrata odprla ob Mednarodnem dnevu gora, 10. decembra 2022. Knjižničarka bo članom knjižnice na voljo vsak ponedeljek od 15. do 19. ure. Veliko knjižničnega gradiva bo prosto na voljo obiskovalcem v času, ko bo Center odprt. Veselimo se nove pridobitve za krajanje pa tudi za Center, ki bo še boljše izpolnjeval svoje poslanstvo – povezovanje domačinov, obiskovalcev, kulture, varstva, izobraževanja, podjetništva, druženja in spletnja dobrih skupnih zgodb.

STENSKI KOLEDAR 2023

Avtor fotografij je Miro Podgoršek, ki ves svoj prosti čas nameni potovanjem in gorskim aktivnostim, vedno s fotoaparatom v roki. Živi na robu Triglavskega narodnega parka, ga redno obiskuje in fotografsko dokumentira. Prav posebej obožuje zimo in turno smučanje. Ima izreden čut za lepo svetlobo, rad pa fotografira tudi cvetje in gorske živali. Je zagovornik spoštljivega obiskovanja gora in redno opozarja na probleme, ki jih ljudje ustvarjamo v tem občutljivem okolju.

STROKOVNI POSVET O VODAH

Javni zavod Triglavski narodni park je decembra 2022 gostili strokovni posvet o raziskavah voda v Triglavskem narodnem parku. Več kot 80 udeležencev je prisluhnilo enajstim predavanjem, njihove vsebine so zadevale hidravlično modeliranje na Savi Bohinjki, stanje površinskih in podzemnih voda na območju Triglavskega narodnega parka, pomen upravljanja kraških vodonosnikov, stanje visokogorskih jezer, hidrogeološke razmere na območju kraške planote Pokljuka, novodobna onesnaževanja v vodah na robnem območju Triglavskega narodnega parka. Predstavljeni so bili izidi sledilnega poskusa na Triglavskem ledeniku, izidi sledilnega in ponikalnega poskusa pri Koči pri Triglavskih jezerih ter izlov dveh vrst rib iz Dvojnega jezera.

NA ROBU BIOSFERNEGA OBMOČJA JULIJSKE ALPE – MATAJUR, 1642 METROV

BESEDILO • *Marjeta Albinini*

FOTOGRAFIJA • *arhiv Turizem Dolina Soče, Franci Horvat*

Ljubljanska cesta 27
SI-4260 Bled, Slovenija
www.tnp.si

OPAST NA KRNU, V
OZADJU MATAJUR

Teško si je predstavljati, da bi razgled z Matajurja kogar koli pustil ravnodušnega! Je prava učna ura in urjenje v geografiji in zgodovini, saj sega od morja čez ravnine in griče do vrhov. Svetleči se pasovi rek, bleščeče se posamezne strehe, obrisi zvonikov, vasi v pobočjih, meglice nad oddaljenimi mesti. Spomini velike vojne, zvonci s planin, preplet govoric. Vse to se meša in srečuje na gori, ki se dviguje nad beneškimi in kobariškimi vasmii in je danes mesto prijateljskega srečevanja.

Ime Matajur izvira iz italijanskega oziroma furlanskega Monte Maggiore, Montmaior – Mataiur. Staro beneško ime, ponekod je zaslediti, da je pogansko, pa je (Velika) Baba. Vrh gore, na katerem stoji leta 1962 znova zgrajena kapela Kristusa Odršenika, je na italijanski strani. Naj-

višji vrh slovenske strani je 1358 metrov visoki Mrzli vrh nad Idrsko planino. Ta je le ena od več planin, ki se razprostirajo po sončnih travnatih pobočjih na obeh straneh meje.

Čudovit razglednik lahko obiščete s slovenske ali italijanske strani in pri tem izbirate tudi dolžino. Poti so označene in še posebno krajše, tehnično nezahtevne. Pozimi in v megli pa gora pokaže svoj zahtevnejši obraz in takrat jo je brez pravih informacij ter dovolj izkušenj lepše in varneje opazovati iz doline.

Predstavljamo vzpon z italijanske smeri gore, ki v lepem vremenu ni zahteven: Rifugio Pelizzo–Marsinska planina–Dom na Matajuri–Matajur.

Od Livka nadaljujemo pot v Italijo in po 13 kilometrih prišpemo na parkirišče pod kočo Rifugio Pelizzo (1320 m). Asfaltirana cesta, ki se dviguje skozi nekaj be-

IZHODIŠČE: parkirišče pri koči Rifugio Pelizzo

CILJ: Matajur

TEŽAVNOST: v normalnih (kopnih) razmerah – nezahtevno

TRAJANJE: 1 ura

VIŠINSKA RAZLIKA: 317 m

OPOZORILO: pred turo preverite vremenske in snežne razmere

neških vasi, je zanimiva tudi za kolesarje. Od koč sledimo markirani poti št. 750, ki prečka travnata pobočja proti zahodu in nas zlagoma pripelje do Marsinske planine (1401 m). Pot spremljajo tudi informacijske table Naravoslovne poti Matajur (v italijanščini). S planine sledimo poti 749, ki se vzpne do Doma na Matajuri (1550 m) – tega je leta 2000 s prostovoljskim delom zgradila Beneška planinska družina. Vrh s kapelico nam bo na očeh. Vračamo se lahko po več poteh, najkrajša se srušča direktno proti parkirišču. •